

OM MAALEN OG SIGNEN

Af J. S. Møller.

I Kalundborg Kirkebog for 1706—1771, Fol. 540, findes følgende Stykke¹⁾:

»Anno 1718 den 27. Juli var og indkaldet en gammel Kvinde Bodill Hiulmands at overbeviises sin længe øvede grove Synd ved Signen og Maalen. Hun møtte og efter Tilspørgsel gjorde [hun] saaledis sin Bekiendelse.

Først blev hun tilspurt, om hun icke har lært at signe og maale Folch for Sygdom og det samme øvede? Dertil svarede hun sig at have lært at (d. e. paa) denne Maade at hielpe for Morsott:

Læs Fader vor; siden disse Ord: Gud lad det forsvindes for Ord aldt det Onde, lad aldt det Onde forsvindes, og for Ord som Dug for Soel, og [som] Salt i rindende Vand, i Nafn Gud Faders, Søns og Hellig Aands²⁾. Efter disse Ord maalede hun de syge.

Dernæst blev [hun] tilspurt, af hvem hun disse Ord har lært? Svarede: af en gammel Kone fra Hiembæk, som forlængst er død. Viidere spurt, hvorlænge hun denne Konst har brugt, og til hvem allersidst? Svarede: Hun kunde icke grant sige, hvor længe hun har brugt det, men vell over 30 Aar, og den sidste var Niels Lassen i Costrup, som i sidstleden Pintzeuge af hende lod sig signe og maale.

Endvidere blev [hun] tilspurt, om hun kiendte saadant at være Synd mod det første og andet Guds Bud i

1) Findes ogsaa i Afskrift med nyere Skrivemaade i Dansk Folke-mindeamlings Arkiv (Retssager).

2) Denne Trylleformel findes optaget i Danmarks Trylleformler I, ved F. Ohrt som Nr. 190.

Catechismo? Svarede: at hun iche har troet, at var saa stor Synd. Hvilket da af Guds Ord blev lært (læst?) og tillige oplæst Kongens Lovs Ord p. 863, Art. 12. 13.

Og som hun er gammell, fattig og eenfoldig derhos, saa bad hun, at der iche motte handles med hende paa det haardeste, helst saa som hun ved Ed og Løffte forpligter sig til aldrig at giøre det meere. Derfor blev og sluttet (d. e. besluttet), at hun skulle forskaanes med at staa aabenbare Skriftemaal«.

Endelig hedder det sammesteds Pag. 889:

»Anno 1718 Dom. 2 Advent 4. December Bodill sl. (d. e. salig) Matss Hiulmands publice absolveret for Guds hellige Ords og Nafnes Misbrug og Vanhelgelse ved usømmelig Signerie og Maalen«.

*

»Kongens Lov«, hvorefter Bodil dømtes til at staa aabenbare Skrifte, er Christian d. Femtes Danske Lov af 1683 6—1—12 og 13, hvori det hedder:

„Dersom nogen befindis med Segnen, Manen, Maalen, Igienvisning, visse Dagis Udvælgelse, Characterers Misbrug, at omgaas, og i saadanne mistænkte Konster kyndige og forfarne at være, og dem øve og bruge, da skulle de have forbrut deris Boeslod, og romme Kongens Riger og Lande“. (§ 12.)

„De, som ere saadanne Folkis Medvidere, og deris Raad og Konster til sig, eller andre, bruge eller bruge lade, skulle første Gang staa aabenbare Skrifte, og give til næste Hospital to Tusinde Lod Sølv, om de Middel dertil have, ellers efter deres yderste Formue. Befindis nogen anden Gang i samme Forseelse, da straffes den lige som de, der saadan Ugudelighed og Daarskab øve“. (§ 13.)

Bodil fik da den mildeste Straf, der kunde gives, hun var jo ogsaa gammel og fattig. Men Skriftemaalet i Menighedens Paahør og med en Straffetale af Præsten følte hun dog sikkert nok som en stor Beskæmmelse.

*

Signen og Maalen hører til de gamle kloge Koners hyppigt anvendte Midler til at helbrede Sygdomme.

Vi kender ogsaa andre *T r y l l e f o r m l e r* end Bodils, der sammen med Maalen brugtes for forskellige Sygdomme. Bodil brugte sin Signelse for »Morsot«, der ogsaa benævnes »Morsyge« eller »Modsot«. Hermed betegnede man sikkert visse Sygdomme i Underlivet samt Sygdommen Hysteri. Livmoderen antoges fra meget gammel Tid at være Aarsagen til flere Sygdomme, fordi den mentes selv at kunne bevæge sig. Samme Kur anvendtes ogsaa navnlig mod »Skæver«, hvorved bl. a. mentes Engelsk Syge men ogsaa andre Sygdomme.

Mindre kendt er derimod den Maade, hvorpaa de kloge Koners *M a a l e n* udførtes, da dette kun sjældent beskrives i Folkeoverleveringen. Metoden har ikke alle Vegne altid været den samme, hvorfor her skal anføres nogle Eksempler. Og, som »Den færdige Apoteker« skrev 1743:

„Hvor skal en Bonde Hielp og Raad for Mod-Sot give,
naar Signe-Kierlingen forgiæves maaler ham?“

Traaden, man maalte med, skulde være en Uldtraad, helst en rød¹⁾. H. F. Feilberg beretter fra Malt Herred i Jylland, at man ved Maalen kan faa at vide, om et Menneske har Modsot eller ej, da hans Tværmaal saa er længere end det lodrette. Naar dette Maal var taget, skulde Garnet lægges saa mange Gange sammen, at det kunde bindes en Gang rundt om den syges højre Ben nedenfor Knæet, og det skulde bæres saaledes i 3 Døgn, hvorefter den syge selv skulde løse det af og stiltiende kaste det paa Ilden²⁾. Ogsaa Thiele fortæller, at den syge blev maalt baade paa langs og tvers; men derefter slog den kloge Kone Knuder paa Traaden og kastede den paa Ilden³⁾.

Udførligere er Metoden berettet af Jens Kamp. En ældre Kone fortalte 1877, at hun i 13 Aars Alderen havde søgt en klog Kone i Rønne: Hun blev stillet op i en Dør

1) Skattegravere VII, S. 32.

2) Ordbog over jyske Almuesmaal II, S. 657.

3) Thiele: Overtroiske Meninger, Nr. 486.

med en Fod mod hver Dørstolpe og med Hænderne strakt saa højt, hun kunde, mod hver Dørstolpe. Saa dannede hun et levende Kors, sagde Konen. Derpaa maalte denne hende med et langt sort Uldgarn, medens hun mumlede en lang Ramse (d. e. Trylleformel). Først maalte hun fra Spidsen af den højre Haands længste Finger ned til venstre Taaspids. Derefter ligeledes med et nyt Baand fra venstre Haand til højre Fod. Siden maalte hun om Livet, og til sidst spyttede hun. Saa lagde hun Baandet mange Gange sammen og viste hende saa, at Sygdommen var langt fremskreden, thi Baandet paa den ene Side var næsten et Kvarter kortere end paa den anden Side. »Jeg blev saa maalt siden, og hver Gang blev det bedre, Forskellen mellem Baandene blev mindre for hver Gang«. Da hun sidste Gang blev maalt, blev Baandet bundet om hendes højre Ben, og der skulde det blive siddende, til det faldt af af sig selv. Omsider gik Sygdommen bort¹⁾.

Fra Fuglse Herred paa Lolland berettes følgende: Den syge stod med strakte Arme. Konen maalte da fra den ene Fingerspids til den anden og fra Isse til Fodsaal, og begge Maal skulde være lige lange, men den syge var ikke saa lang som bred. Saa slog hun en Knude paa Snoren. Saaledes gjorde Konen 3 Torsdage i Træk, idet hun samtidig »læste« hele Tiden. Da var Maalene lige lange, og den syge skulde da være rask, hvad hun dog ikke var²⁾. Her var Metoden da omtrent som i Malt Herred.

En lignende Fremgangsmaade anvendte en klog Kone, Johanne Berendt, paa Falster, da hun maalte og signede for »Skæver«. Men efter at have maalt, slog hun Knuder paa den uldne Traad og bandt dem sammen paa en særegen Maade ved Enderne, saa de dannede en Ring. Saa skulde den syge spytte igennem denne, hvad Konen ogsaa gjorde, idet hun samtidig »mumlede« noget³⁾.

1) Danske Sagn VI, Ny Række Nr. 601.

2) Danske Sagn VI, Ny Række Nr. 335.

3) Samme, Nr. 337.

Ogsaa i Gurreby ved Nakskov maalte den kloge Kone med en Traad fra Fingerspids til Fingerspids og fra Isse til Taa. Saa blev der sagt »noget«, som ingen kunde forstaa, hvorefter Traaden blev hængt op i Skorstenen¹⁾.

Mere indviklet var en Metode, der blev brugt i Jylland; den maatte dog i Virkeligheden give samme Resultat som ved Metoden paa Lolland-Falster: Den kloge Kone tog et Stykke hvidt Uldgarn og begyndte med at maale fra Isse til Nakke, saa fra Nakke til Hoften, derfra ned til Knæleddet og endelig derfra til Hælen. Derefter begyndte hun fra Spidsen af den lange Finger til det yderste Led, derfra til næste Led, saa til sidste Fingerled, derfra til Haandleddet, Albuleddet og Skulderleddet; dernæst fra Armhullet tværs over Brystet til det andet Armhul og saa fremdeles Led for Led til Langfingerens Fingerspids paa den anden Haand. Da dette var gjort, lagde hun Garnet nogle Gange sammen, trak det saa lidt ud fra hinanden, saa der dannedes en Ring, hvorigennem den syge skulde spytte. Saa skulde der klippes en Stump Negl af hver Finger og Taa og en Lok af Haaret paa den syge, hvorefter alt dette sammen med Garnet skulde brændes²⁾.

Af disse Optegnelser fremgaar, at Fremgangsmaaden — med Undtagelse af Bornholm — i alt væsentligt synes at være den samme. Det har ogsaa haft sin Betydning, at Traaden, som havde været brugt til Maalingen, paa en eller anden Maade skulde tilintetgøres, navnlig ved Ild. Ilden har altid været anset for en kraftig Fordriver af alt ondt. Og med de Knuder, som man slog paa Traaden, har der nok været knyttet en Forestilling om, at dermed blev »Ondet« »bundet« til Traaden og saaledes blev tilintetgjort sammen med denne. Ogsaa Spyttet har spillet en Rolle i megen Magi, hvilket ogsaa gælder Anvendelsen af det magiske Tretal, da Maalingen skulde udføres 3 Gange eller i 3 Torsdage.

1) Danske Sagn VI, Ny Række Nr. 601.

2) Evald Tang Kristensen: Jydske Folkeminder VI, 184, H. F. Feilberg: Ordbog over jyske Almuesmaal, II, S. 657.

Endelig var en Fremsigelse af en Trylleformel («Sigenen») nøje knyttet til Maalingen. Naar det af Optegnelserne fremgaar, at man aldrig kunde forstaa, hvad den kloge Kone »mumlede« eller »læste«, var Aarsagen naturligvis den, at Trylleformlen var hendes Hemmelighed, som hun nøje vogtede over.

Vi tør nok antage, at Bodil Hjulmands har udført sin Maalen paa lignende Maade.
